Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Služba za kulturno dediščino
Območna enota Celje

KONKRETIZACJA PREDHODNIH ARHEOLOŠKIH RAZISKAV OB PRENOVI STAREGA MESTNEGA JEDRA LAŠKO
2. faza 1. etape (Valvasorjev trg, Mestna ulica in Trubarjeva ulica)

NC 1139/25
Celje, julij 2025

Vodja OE Celje, po pooblastilu
Danijela Brišnik, univ. dipl. arheol.;
konservatorska svetnica

Zadeva:	Konkretizacja predhodnih arheoloških raziskav ob prenovi Starega mestnega jedra Laško_2. faza 1. etape (Valvasorjev trg, Mestna ulica in Trubarjeva ulica)
Izdelal:	ZVKDS OE Celje
Datum:	julij 2025
Številka:	35108-0333/2017
NC:	1139/25
Pripravila:	Danijela Brišnik, univ. dipl. arheol.; konservatorska svetnica

UVOD

Investitor, občina Laško v več etapah ureja SMJ Laško (EID 1- 00310, 1-12264). Ureditev bo izvedena v sklopu vzdrževalnih del v javno korist. Projekt obravnava zamenjavo gospodarske javne infrastrukture, višinsko ureditev z vpeljavo novega tlakovanja in opornimi zidovi, katalog urbane opreme ter javno razsvetljavo. Obnova fekalne kanalizacije je del drugega projekta »Odvajanje in čiščenje odpadne vode v porečju Savinje - občina Laško, 1. sklop SMJ, Lahomšek, Desni breg – SMJ«, št. projekt 149/19, februar 2021, projektanta Hidrosvet. d.o.o., Laško in se bo izvajala istočasno s prenovo.

Predmet 2. faze 1. etape so posegi na območju Valvasorjevega trga, Mestne ulice in Trubarjeve ulice.

Investitor je želel za izvedbo 2. etape 1. faze pridobiti karseda relevantne podatke o vsebini in sestavi arheološkega najdišča ter o obsegu potrebnih arheoloških raziskav, zato je ZVKDS, OE Celje definiral obseg in metodologijo predhodnih arheoloških raziskav za določitev vsebine in sestave arheološkega najdišča, za določitev nadaljnjih kulturnovarstvenih pogojev. Zahtevana je bila izvedba 6 - 8 strojnih testnih jarkov, okvirnih dimenzij 5,00 x 1,20 metra. Testni jarki so bili smiselno umeščeni v prostor glede na že znan arheološki potencial, glede na načrtovane gradbene posege in glede na razpoložljivost prostora (potek infrastrukturnih vodov, promet ipd.).

(Lokacije načrtovanih testnih jarkov za določitev vsebine in sestave arheološkega najdišča (rdeča oznaka – TJ, ki se izvedejo, zelena oznaka - TJ, ki se izvedejo opcijsko).
(Pripravil Jon Nikolaj Pollak).

Rezultati predhodnih arheoloških raziskav za določitev vsebine in sestave arheološkega najdišča (koda raziskave 25-0140, Matevž Lavrinc s.p.) so povzeti v Poročilu o predhodnih arheoloških raziskavah v obliki strojnih testnih jarkov na območju ureditve Starega mestnega jedra v Laškem: 1 etapa/2. faza: parcele št. 265/1, 302/1 in 551, k.o. Laško.

Konkretizacija predhodnih arheoloških raziskav je pripravljena glede na rezultate predhodnih arheoloških raziskav za določitev vsebine in sestave arheološkega, glede na posredovano projektno dokumentacijo št. 2020-14a1, 29.11. 2021, dopolnitev 15.7. 2025 – zbirna karta komunalnih vodov ter skladno z elektronsko pošto pooblaščenega projektanta g. Dominika Košaka (ELEMENTARNA, projektiranje in svetovanje d.o.o., Slovenska cesta 8, 1000 Ljubljana) dne 29.7. 2025.

Na območju 2. faze 1. etape prenove SMJ Laško, ki zajema Valvasorjev trg, Mestno ulico in Trubarjevo ulico, se bodo izvedli:

- Odvajanje meteornih voda
- Odvajanje odpadnih voda
- Kanalete in cestni požiralniki
- Vodovodno javno omrežje in hišni priključki
- Telekomunikacijski vodi (TKK, KKS)
- Električno omrežje (EKK-SN in NN)
- Ukinitev posameznih obstoječih komunalnih vodov
- Na območju Trubarjeve ulice potopna zbiralnica odpadkov

Obravnavano območje zajema območje tlorisne površine ca 4450 m². Za potrebe konkretizacije arheoloških raziskav je bilo območje razdeljeno na 5 con (cone 1-5).

(Zbirna karta infrastrukturnih vodov na območju 2. faze 1. etape prenove SMJ Laško; povzeto po projektni dokumentaciji):

Splošne smernice za varstvo nepremične arheološke kulturne dediščine:

1. Konservatorska doktrina varstva nepremične arheološke kulturne dediščine, predvsem v kompleksnih urbanih okoljih, stremi k takšnim posegom v prostor, ki ne vplivajo negativno na arheološke ostaline oz. jih ohranjajo ter omogočajo njihovo prezentacijo na mestu odkritja/*in situ*.
2. V največji možni meri je potrebno varovati kulturno dediščino na mestu samem, kar pomeni, da se večji infrastrukturni posegi (če je le možno) kulturni dediščini izogibajo oz. so vsi posegi vanjo minimalizirani. **V skladu z dogovorom s projektantom g. Košakom dne 29.7. 2025 (elektronska pošta z dne 29.7. 2025) se bo ustroj tlakovanja na območju 2. faze 1. etape ureditve starega mestnega jedra Laško prilagodil na način, da debelina ustroja ne bo presegala 0,58 metra; izjemoma, ob soglasju ZVKDS, OE Celje pa 0,63 metra. Na območjih pločnikov, razen na delu Trubarjeve ulice, kjer v koridorju pločnika potekajo infrastrukturni vodi, bo ustroj tlaka racionaliziran na debelino ustroja 0,33 metra (brez izvedbe drenažnega betona in KNM).**
3. Načrtovati je potrebno posebne tehnične rešitve (uporaba netipskih tehničnih rešitev (jaški, ipd.), dvig infrastrukturnih vodov nad koto pojavljanja arheoloških ostalin, kjer je to s tehničnega vidika možno. V največji možni meri naj se nova infrastruktura izvede v obstoječih trasah vodov, kjer je arheološki potencial že deloma ali povsem uničen.
4. V primeru, da se ob izkopu za komunalne vode in tlakovanje, naleti na arhitekturne ostaline (zidove, temelje, tlake, druge grajene strukture), je potrebno le-te ohranjati v največji možni meri, tako tlorisno kot višinsko.
5. V primeru odkritja arheoloških najdb širina izkopnega polja ne sme biti ožja od 2 metrov, kar je minimum za strokovno še korektno arheološko dokumentiranje.
6. Del varovanega območja v območju gradbenih posegov mora biti ohranjen kot kontrolni blok.

Arheološke raziskave ob gradnji, arheološko dokumentiranje uničenja in arheološka izkopavanja - splošno:

V skladu z določili *28. tč. 3 člena ZVKD-1* je potrebno pri vseh posegih v zemeljske plasti izvesti **predhodne arheološke raziskave** - arheološko dokumentiranje uničenja, arheološke raziskave ob gradnji in arheološka izkopavanja:

7. V skladu z določili *28. tč. 3 člena ZVKD-1* je potrebno **na celotnem ureditvenem območju 2. faze 1. etape prenove SMJ Laško, na površini 4450 m² izvesti predhodne arheološke raziskave.**
8. Zaradi predvidene plitve lege kamnitih struktur (temelji, zidovi, ruševine, ipd.) se odriv zemeljskih plasti - po odstranitvi asfalta/tlakovanja - izvaja z ravno planirno žlico, ob stalni prisotnosti arheologa.
9. Arheološke raziskave se izvedejo skladno s *Pravilnikom o arheoloških raziskavah (Ur.l. RS, št. 3/2013)*, ki tudi za arheološke raziskave ob gradnji predpisuje odkrivanje in dokumentiranje arheološko relevantnih pojavov, odkritih med gradbenimi posegi in po njihovem končanju ter se izvaja po pravilih, ki veljajo za arheološka izkopavanja.
10. Metodologija in časovnica arheoloških raziskav biti pred pričetkom zemeljskih del usklajena med ZVKDS, OE Celje, izbranim arheološkim izvajalcem in izvajalcem gradbenih del; v terminskem planu načrtovanih del morajo biti opredeljena tudi arheološka dela.
11. Po presoji odg. konservatorja arheologa in nadzornika raziskav po odločbi MK RS je potrebno na terenu v ekipi zagotoviti tudi prisotnost fizičnega antropologa; po potrebi tudi geologa. Del prvega in/ali končnega strokovnega poročila mora biti v tem primeru tudi geološka/antropološka analiza.
12. Kadar gradbena dela posegajo v registrirano arheološko najdišče ali strukturne elemente dediščine oz. spomenika, krije stroške predhodne arheološke raziskave investitorka gradnje (druga alineja 1. tč. 34. člena ZVKD-1). Predhodna arheološka raziskava obsega tudi poizkopovalno obdelavo arhiva arheološkega najdišča (28. tč. 3. čl. ZVKD-1), kar v konkretnem primeru znaša min. 20 % vrednosti terenskega dela arheoloških raziskav.
13. Arheološke raziskave se lahko izvajajo v ustreznih vremenskih razmerah, v dnevih brez padavin in snežne odeje; dnevne temperature pa morajo biti ob začetku del nad ledišcem, zemljina ne sme biti zmrznjena.

14. Organizacija gradbišča, varnostni načrt, varovanje izkopov, urejanje deponij in prevoz zemljine na deponijo niso predmet kulturnovarstvenih pogojev in izvedbe predhodnih arheoloških raziskav.

Odkritje človeških posmrtnih ostankov:

15. V primeru odkritja skeletnih posmrtnih ostankov, je potrebno posamezen skelet dokumentirati in kontrolirano odstraniti v celoti.
16. V poizkopavalni fazi je potrebno opraviti osnovno antropološko analizo skeletov ter kot del strokovnega poročila o opravljeni arheološki raziskavi pridati tudi antropološko analizo. Človeške posmrtne ostanke, shranjene v platnene vreče, je nato potrebno trajno opremiti s podatki o izvornem arheološkem kontekstu (koda najdišča, leto izkopavanj in SE) in primerno pietetno pokopati v bližini cerkve sv. Martina na način, da je prostor pokopa jasno označen in trajno dostopen za morebitne dodatne analize. Natančnejše usmeritve in način poda ZVKDS, OE Celje.

Možnost prezentacije *in situ*:

17. Če med raziskavo, potrebno za sprostitev zemljišča za gradnjo, pride do izjemnih odkritij, ki utemeljujejo spremembo projektne dokumentacije, potrebne za pridobitev projektnih pogojev po predpisih, ki urejajo gradnjo objektov, in se ta odkritja niso mogla upoštevati pri izdaji soglasja za raziskavo, mora nadzornik po odločbi MK o tem nemudoma obvestiti MK in naročnika. MK odloči o izjemnosti odkritij na podlagi mnenja Strokovne komisije za arheološke raziskave, ZVKDS pa po uradni dolžnosti obnovi postopek izdaje kulturnovarstvenih pogojev in soglasja za poseg na zemljišču, kjer se izvaja raziskava *(19. člen Pravilnika o arheoloških raziskavah Ur.l. RS, št. 3/2013).*
18. V primeru odkritja izjemnih arheoloških ostalin, ki bi jih bilo potrebno ohraniti na mestu najdbe („*in situ*"), ali pa drugih najdb znotraj gradbenih struktur, je v skladu z določili Evropske konvencije o varovanju arheološke dediščine (*Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o varstvu arheološke dediščine (spremenjene) (MEKVAD), Ur. l. RS, št. 7/99 – mednarodne pogodbe; ZVKD-1, čl. 75 - 80*) potrebno temu prilagoditi izvedbo projekta.
19. Morebitna prezentacija historičnih struktur/objektov mora izhajati iz verodostojnih prostorsko zamejenih podatkov, ki jih je mogoče pridobiti zgolj z arheološkimi raziskavami.
20. V primeru odločitve za prezentacijo arheoloških ostalin *in situ*, bo ZVKDS, OE Celje izdal nove kulturnovarstvene pogoje, na osnovi rezultatov izvedenih arheoloških raziskav. Prav tako mora biti projektna dokumentacija usklajena in potrjena s strani ZVKDS, OE Celje.

Pridobivanje kulturnovarstvenega soglasja MK RS in kulturnovarstvenega mnenja:

21. Investitor ima za izvedbo arheoloških raziskav za celoten projekt prenove SMJ Laško že pridobljeno soglasje MK RS, vendar zgolj za izvedbo arheoloških raziskav ob gradnji (št. 62240-439/2024-3340-2 z dne 14.10. 2024).
22. **Za izvedbo arheološkega dokumentiranja uničenja in arheoloških izkopavanj je potrebno pridobiti novo kulturnovarstveno soglasje za raziskavo in odstranitev arheološke ostaline po 31. členu ZVKD-1, ki ga izda minister za kulturo. Za pridobitev omenjenega soglasja je potrebno na Ministrstvo za kulturo RS posredovati vlogo za pridobitev kulturnovarstvenega soglasja za raziskavo skladno s *5. točko Pravilnika o arheoloških raziskavah (Ur.l. RS št. 3/2013).***

Arheološke raziskave ob gradnji, arheološko dokumentiranje uničenja in arheološka izkopavanja - konkretno:

23. **CONI 2 in 4**: zaradi manjšega arheološkega potenciala in preteklih obsežnih gradbenih posegov v prostor se na območju con 2 in 4, v skupnem obsegu ca 1800 m² pri vseh posegih v zemeljske plasti (izkopi za tlake, infrastruktura in drugi, še ne definirani posege) izvajajo **arheološke raziskave ob gradnji.**

    Ob odkritju arheoloških ostalin/arheološko relevantnih pojavov mora biti dokumentiranje izvedeno po pravilih, ki veljajo za arheološka izkopavanja (Pravilnik o arheoloških raziskavah (UL RS št. 3/2013)).

24. **CONE 1, 3 in 5**: zaradi večjega arheološkega potenciala se na območjih con 1, 3 in 5, v skupnem obsegu ca 2650 m² pri vseh posegih v zemeljske plasti do globine ustroja tlaka (do max 0,63 metra) izvajajo **arheološke raziskave ob gradnji.**

- Od globine izkopa za ustroj tlaka se na območjih koridorjev infrastrukturnih vodov *(odvajanje meteornih voda, odvajanje odpadnih voda, kanalete in cestni požiralniki, vodovodno javno omrežje in hišni priključki, telekomunikacijski vodi (TKK, KKS), električno omrežje (EKK-SN in NN), potopna zbiralnica odpadkov)* izvede arheološka izkopavanja do sterilne geološke osnove. Ker iz projektne dokumentacije ni razvidna ne časovnica, ne metodolgija izvajanja izkopov za infrastrukturne vode *(ni jasno, ali se bodo posamezni kanali združevali v skupno kineto po vzoru izvedbe ob cerkvi sv. Martina na Aškerčevem trgu v 1. fazi 1. etape oz. ali se bo vsak vod izvajal posamič, v nov izkop),* **so površine, kjer se bodo izvajala arheološka izkopavanja, ocenjene zgolj na podlagi zbirne karte infrastrukturnih vodov iz projektne dokumentacije in glede na prakso že izvedenih del na 1. fazi 1 etape prenove SMJ Laško.**

  CONA 1: skupna površina 450 m²; po podatkih iz sonde 1 arhitekturne ostaline segajo do globine 2,50 metra; nivo sterilne geološke osnove ni bil dosežen.
  Obseg raziskav: površina arheoloških izkopavanj je ca 35 % skupne površine = 157,5 m²; debelina arheoloških depozitov je ca 2,00 metra, volumen zemljine ca 315 m³.

  CONA 3: skupna površina 550 m²; sterilna geološka osnova variira – v TJ 2 je na globini 1,40 metra; v TJ 3 na globini 1,95 metra.
  Obseg raziskav: površina arheoloških izkopavanj je ca 30 % skupne površine = 165 m²; debelina arheoloških depozitov je v povprečju ca 1.15 metra, volumen zemljine ca 190 m³.

  Na območju, kjer je bila v projektni dokumentaciji predvidena prezentacija temelja apside gotske kapele sv. Elizabete (s TJ 3 bi morali sekati lok apside), se - v kolikor situacija v koridorjih infrastrukture, kjer se bodo izvajala arheološka izkopavanja ne bo jasna - izvede arheološko dokumentiranje uničenja v obsegu predvidene apside (ca 20 m² = ca 20 m³ volumna zemljine), s čimer bomo dokončno pridobili podatke, ali so arhitekturne ostaline kapele v celoti uničene oz. so ohranjene globlje ali v drugačni tlorisni obliki od pričakovane.

  CONA 5: skupna površina 1650 m²; sterilna geološka osnova je na globini 2,00 metra. **Obseg raziskav:** površina arheoloških izkopavanj je ca 45 % skupne površine = 742,5 m²; debelina arheoloških depozitov ca 1.00 meter, volumen zemljine ca 742,5 m³.

25. **Skupna površina za izvedbo arheoloških raziskav ob gradnji znaša 4450 m².**

26. **Skupna površina, predvidena za arheološka izkopavanja, znaša 1065 m², ocenjen volumen zemljine skupaj je 1247,5 m³.**

27. **Skupna površina, predvidena za dokumentiranje uničenja je 20 m², ocenjen volumen zemljine je 20 m³.**

28. **Ker so bile pri sondažnih arheoloških raziskavah v večini odkrite novoveške in poznosrednjeveške arhitekturne ostaline, ruševine in časovno neopredeljene jame/vkopi v sterilno geološko osnovo (grobovi, rimskodobne in prazgodovinske najdbe niso bile detektirane), so arheološka izkopavanja v conah 1, 3 in 5 uvrščena v 4. težavnostni razred arheoloških izkopavanj - gre za izkop arheoloških depozitov, kjer je pri izkopavanjih opredeljen strojno-ročni izkop ob stalni prisotnosti arheološke ekipe z arheološkim dokumentiranjem vseh odkritih arheoloških struktur in sledi. Nasutja, koluvijalni in aluvijalni nanosi se lahko odstranjujejo strojno, po navodilih arheološke ekipe; vse arheološke ostaline/arheološko relevantni pojavi morajo biti očiščeni ročno in dokumentirani skladno s Pravilnikom o arheoloških raziskavah.**
29. Če je zaradi tehnične izvedbe infrastrukturnih vodov arhitekturne ostaline potrebno parcialno odstraniti, jih je potrebno pred tem arheološko dokumentirati, odstraniti kontrolirano v najmanjšem možnem, tehnično še sprejemljivem obsegu in z uporabo diamantne žage, kjer je poškodba zaradi gradbenih posegov jasno vidna v strukturi ostaline. Preostalo strukturo se zaščiti z geotekstilom, obsuje s peskom in po potrebi uporabi geomrežo primerne natezne trdnosti.

(Cone 1-5, pripravil Jon Nikolaj Pollak)